

LUND UNIVERSITY

Nationalekonomi i kristider

Jonung, Lars

Published in:
Symposiet vetenskap i kristider

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Jonung, L. (2024). Nationalekonomi i kristider. I S. Ståhl (Red.), *Symposiet vetenskap i kristider* (s. 84-101). Kungliga Fysiografiska Sällskapet i Lund.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

SYMPOSIET

VETENSKAP I KRISTIDER

LUND 23 MAJ 2023

KUNGL. FYSIOGRAFISKA SÄLLSKAPET I LUND

VETENSKAP I KRISTIDER

Hur påverkas forskningen och forskarsamhället av kriser i vår samtid? Av krig, gängvåld, hotfulla politiker med makt? När Fysiografiska Sällskapet i Lund genomförde sitt årliga Rausingsymposium 2023 var temat *Vetenskap i kristider*.

Forskare och experter från olika ämnesområden föreläste och diskuterade med övriga deltagare. Kan man dra lärdomar från tidigare kriser, t.ex. i nationalekonomi? Vad gjorde vetenskapen mot pandemin? Hur påverkas kulturen i Ryssland och Ukraina av kriget? Utgör Kina ett hot mot världsfreden? Dessa och andra aktuella ämnen stimulerade diskussionsviljan på symposiet. Bland annat framhölls hur viktigt det är att samarbetet i forskarsamhället fortsätter även under konflikter, både över geografiska gränser och ämnesgränser.

Föreläsningar och frågestunder på symposiet dokumenteras i denna skrift.

KUNGL. FYSIOGRAFISKA SÄLLSKAPET I LUND

LUND 23 MAJ 2023

SYMPOSIET VETENSKAP I KRISTIDER

KUNGL. FYSIOGRAFISKA SÄLLSKAPET I LUND

SYMPOSIET

VETENSKAP I KRISTIDER

LUND 23 MAJ 2023

REDAKTÖR: SOLVEIG STÅHL

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

PER ALM

SOLVEIG STÅHL

LUND 2024

Innehåll

Förord.....	3
Välkomna	
<i>Anders Rantzer</i>	4
Inledning	
<i>Sven Åberg</i>	8
Vetenskapens universalitet – bara en dröm i kristider?	
<i>Bengt Gustafsson</i>	12
Såg vi det komma? Rysslandsstudiernas utveckling över tiden	
<i>Katarina Engberg</i>	28
Är Kinas kommunistparti ett hot?	
<i>Ola Wong</i>	42
Inledning	
<i>Eva Haettner Aurelius</i>	64
Kultur i kristider: exemplet Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina	
<i>Per Arne Bodin</i>	68
Nationalekonomin i kristider	
<i>Lars Jonung</i>	84
Den nya kriminaliteten	
<i>Per Brinkemo</i>	102
Hur uppstod pandemin och vad gjorde vetenskapen?	
<i>Matti Sällberg</i>	132
Deltagarlista	142

Förord

Temat för Fysiografiska Sällskapetets Rausingsymposium 2023, *Vetenskap i kristider*, inbjuder till många aktuella exempel på kriser. Kriget i Ukraina, gängkriminaliteten, pandemin är bara några. På symposiet medverkade forskare och experter från olika ämnesområden.

Även under krig och konflikter ska det internationella samarbetet i forskarvärlden vara fredat. Det bör styras av universalitetsprincipen ”Freedom of movement, association, expression and communication for scientists, as well as equitable access to data, information and other resources for research”.

Principen har antagits av ICSU – International Council of Scientific Unions – som etablerades 1931. Kring 2005 omformades kommittén till att också syssla med forskningsetiska frågor.

Ett av bidragen diskuterar samarbete och kontakter mellan forskare från olika länder och på olika nivåer – även under det krigstillstånd som råder nu. Utbyte av rön och erfarenhet är viktigt för att kunna lösa stora samtidsproblem som klimatförändring.

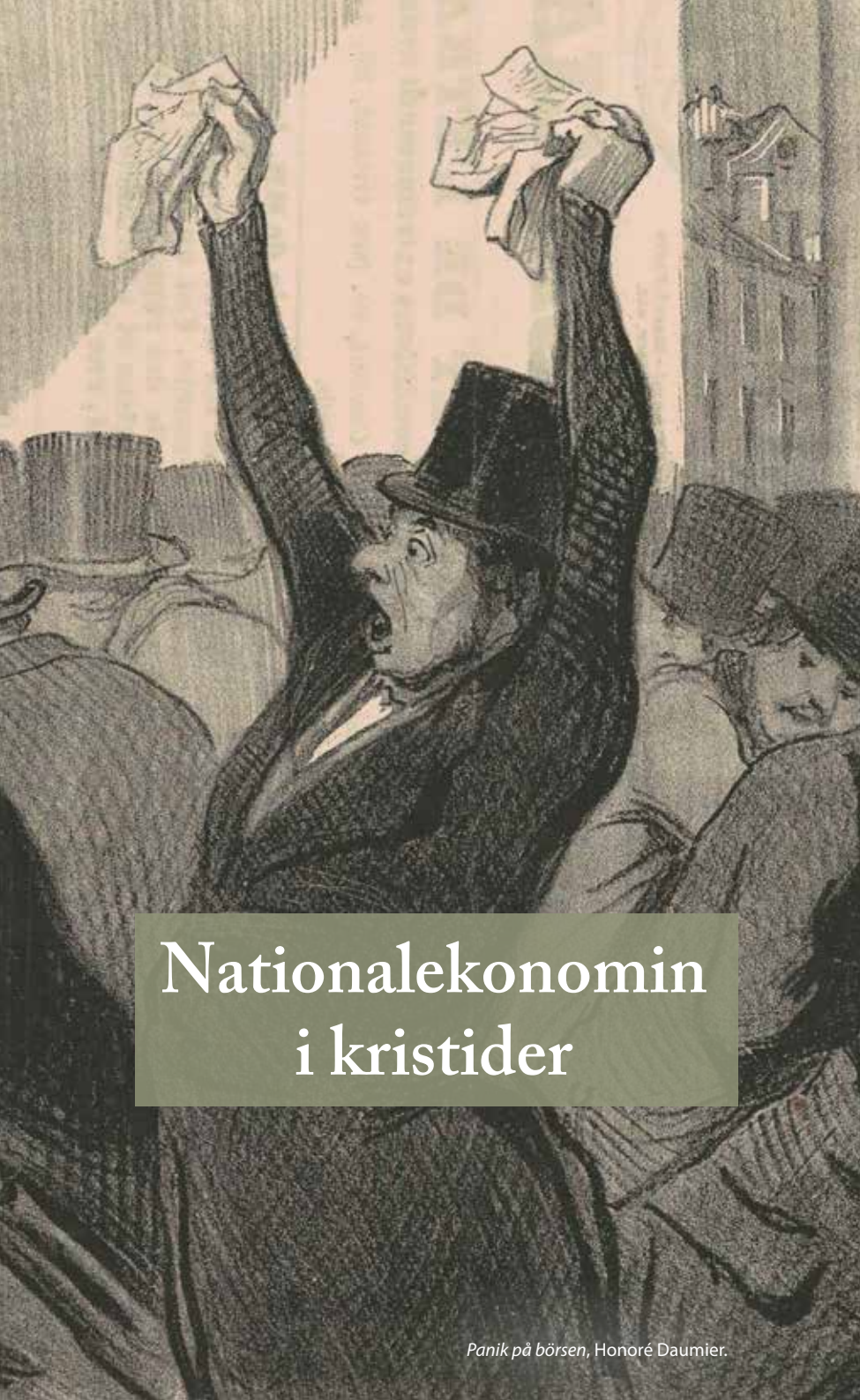
Ett ämne som avhandlades på symposiet var pandemin och vetenskapens roll. Tack vare grundforskningen kunde flera vaccin utvecklas och det beräknas ha räddat 20 miljoner liv.

Det ökande gängvåldet där lättkränkta individer löser konflikter med skjutvapen diskuteras också. Det handlar ofta om unga män som har sina rötter i andra kulturer och vars lojalitet i första hand gäller gänget, kompisarna, familjen, klanen, kvarteret.

Ekonomi är ett givet ämne i kristider och ett bidrag jämför hur olika kriser har påverkat nationalekonomin. Finns det några lärdomar att dra från historien?

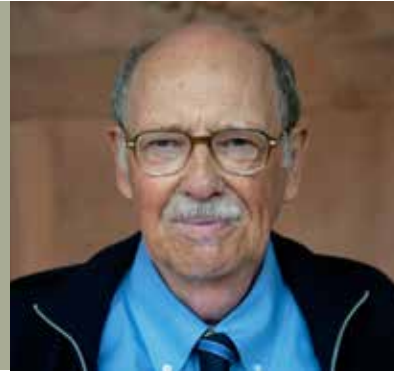
I skriften återges föreläsningar och frågestunder.

Solveig Ståhl

Nationalekonomin i kristider

Panik på börsen, Honoré Daumier.

Lars Jonung

Professor i nationalekonomi,
LU, Lund

Ämnet nationalekonomi omfattar många områden. Här ska jag lägga fokus på ett av dessa, nämligen makroekonomi. Makroekonomen studerar och förklarar fenomen som konjunktursvängningar, tillväxt, arbetslöshet, ränta, växelkurser, löner och inflation. Makroteorin ligger till grund för förslag om hur samhällsekonomin kan styras genom stabiliseringspolitik. Denna består traditionellt av två grenar: finanspolitiken och penningpolitiken. I Sverige utformas finanspolitiken av finansdepartementet. Penningpolitiken ligger inom Riksbankens revir.

Jag väljer att granska hur teorin för stabiliseringspolitiken har påverkats av kristider. Skälet till mitt val är att makroteorin på ett genomgripande sätt har inspirerats och förnyats i samband med allvarliga störningar i samhällsekonomin. Detta är mitt budskap. Jag belyser det genom en exposé över hur kriser under de senaste hundra åren har ändrat synen på stabiliseringspolitikens möjligheter och begränsningar.

När jag talar om ekonomisk teori och politik i fortsättningen så talar jag alltså om makroteori och makropolitik.

Låt mig börja med att förklara begreppet ”kris”. Kris är en exceptionellt djup nedgång i den allmänna ekonomiska aktiviteten, då tillväxten i samhällsekonomin (BNP) faller starkt och arbetslösheten stiger dramatiskt. Ofta beskrivs dessa som depressioner.

Den ekonomiska historien under de senaste hundra åren har präglats av ett antal djupa kriser. Här lägger jag tonvikten på följande nedgångar för att belysa växelverkan mellan kriser och nationalekonomisk teori och politikrekommendationer: 1930-talets världsdepression, 1970-talets oljekris, finanskrisen 1992 i Sverige, den globala finanskrisen 2008/2009 och dagens kris i spåren av coronapandemin och kriget i Ukraina.

Nationalekonomerna har spelat en central roll i dessa förlopp. De har tolkat orsakerna till kriserna. De har föreslagit botemedel mot dem. I vissa fall har de varnat för kommande kriser. I några fall har deras råd bidragit till kriser. Ekonomernas idéer har haft ett avgörande inflytande på den ekonomiska politiken och därmed på tillväxt och välbefinnande. Fundamentala omsvängningar inom makroteori och makropolitik har ägt rum i samband med dessa depressioner.

Många framstående ekonomer har varit involverade i processen. Jag vill lägga tonvikten vid tre nationalekonomer vars tänkande har varit dominerande, nämligen Knut Wicksell, John Maynard Keynes och Milton Friedman. Deras teorier har haft ett globalt genomslag.

Jag väljer att börja med Knut Wicksell – inte av några lokalpatriotiska skäl. Han var ju professor i Lund 1901–1916. Idag är Wicksell världsberömd för sina bidrag till penningteorin och penningpolitiken. År 1899 publicerade han en bok på tyska, idag känd i översättning som *Interest and Prices*. Här presenterade han en regel för penningpolitiken: centralbanken ska styra prisutvecklingen genom sin styrränta så att prisnivån hålls konstant. Detta är teorin för den så kallade inflationsmålpolitiken som sedan början på 1990-talet är den allmänt accepterade ansatsen för penningpolitiken.

Knut Wicksell.

Som jag ska visa tog det ungefär hundra år för Wicksells teori att få ett genomslag i den faktiska penningpolitiken på global nivå. Den långa resan dit bestämdes av några omskakande kriser – en illustration av mitt budskap att kristider påverkar synen på stabiliseringspolitiken.

GULDMYNTFOTEN

När Wicksell la fram sin teori strax före sekelskiftet 1900, hoppades han att hans tankeschema och råd skulle accepteras av dåtidens centralbanker. Men världens penningssystem före 1914 vilade på fasta växelkurser genom guldmyntfoten. Sverige införde guldmyntfoten 1873. Då fick vi en ny valutaenhet – kronan – med fast växelkurs till guldet. Den som hade 2 480 kronor i riksbankssedlar kunde vända sig till Riksbanken och få ut 1 kilo guld. Guldmyntfoten var garanterad i vår grundlag.

Ingen lyssnade på Wicksell utanför dåtidens snäva krets av nationalekonomer. Hans teori förutsatte nämligen en flytande växelkurs, till skillnad från kronans fasta kurs till guldet. Under tiden fram till första världskriget uppfattades guldmyntfoten som ett framgångsrikt system associerat med god ekonomisk tillväxt, fri rörlighet över gränserna för arbetskraft och kapital. Detta var en tid med omfattande globalisering och snabbt växande levnadsstandard.

Framförallt var priserna i stort sett konstanta under den klassiska guldmyntfoten under årtiondena före första världskriget. Låt mig illustrera det med en bild från Chez Vincent, en restaurang i Bryssel. Den öppnade 1912. Prislistan fanns inbakad i det kakel som täckte väggarna i restaurangen. Detta arrangemang speglar prisstabiliteten under guldmyntfoten. Den som besöker Operan i Stockholm kan se en tavla där priserna har gjutits i metall, en återspeglning av guldmyntfotens värld.

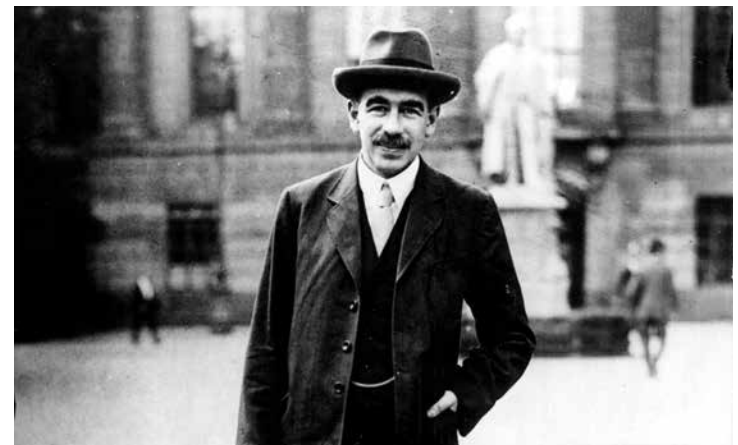
GUNNAR SERNER – FRANK HELLER

Samma år som Chez Vincent öppnade i Bryssel lämnade hastigt den unge docenten Gunnar Serner sin hemstad Lund under mindre hedrande förhållanden. Han hade förfalskat växlar för att finansiera ett nytt liv i utlandet. Under pseudonymen Frank Heller blev han en av de mest framgångsrika svenska författarna under första halvan av 1900-talet. I sina memoarer *På detta tidens smala näs* beskriver han hur han kunde fly Sverige utan pass och med pengar gångbara i hela Europa. Detta var guldmyntfotens värld, en värld som Stefan Zweig beskrev i boken *Världen av igår*.

JOHN MAYNARD KEYNES

Denna värld krossades av första världskriget. Efter kriget samlades segrarmakterna i Versailles för att lägga grunden för en ny internationell ordning. En av deltagarna var den unge nationalekonomen John Maynard Keynes från det brittiska finansdepartementet. I vredesmod valde han att säga upp sig från sin post, fly Versailles och återvända till England, förtvivlad över den revanschism som genomsyrade förhandlingarna. Några må-

John Maynard Keynes. Foto: Bilder i Syd.

nader senare publicerade han *Fredens ekonomiska följder*, en svidande uppgörelse med Versaillesfredens ekonomiska villkor. Skadeståndskraven var helt orimliga. Ingen fred skulle komma genom dem. Boken blev en global försäljningssuccé. Den la grunden för Keynes berömmelse och hans privata förmögenhet.

Svenska nationalekonomer instämde i Keynes kritik. Fredstraktaten skulle bli grogrunden för tysk revanschism. Den framstående ekonomen och historikern Eli Heckscher skrev i sin recension av Keynes bok: ”Att den europeiska civilisationen skulle överleva även detta nästa ragnarök, får väl anses högst osannolikt.”

Ekonomerna förutsåg kris och krig genom fredstraktaten. Så blev också fallet. Med tiden gav skadeståndskraven upphov till den tyska hyperinflationen och till den så kallade Youngplanen år 1928. När tysk ekonomi drabbades av världsdpressionen i början av 1930-talet, drog den tyska regeringen till med kraftiga åtstramningar på grund av villkoren i Youngplanen. Den byggde på att Tyskland skulle hålla en fast växelkurs till guld. Tysklands försvar av den fasta växelkursen med en hård åtstramningspolitik kastade tysk ekonomi ner i en djup finansiell kris med enorm ökning av arbetslösheten.

Den katastrofala utvecklingen gav ett starkt folkligt stöd åt nationalsocialisterna. Adolf Hitler fick makten 1933 bland annat genom sin kritik av Versaillesfreden. Omedelbart övergavs den tyska åtstramningspolitiken till förmån för en expansiv fas byggd på militarisering och upprustning. Ekonomernas dystra prognoser bekräftades.

STOCKHOLMSSKOLAN

1930-talets världsdpression blev en utmaning för ekonomerna. De sökte förklara krisens orsaker och finna lämpliga botemedel. Tre nya makroekonomiska skolor utvecklades under 1930-talet. I Sverige växte den så kallade Stockholmsskolan fram med bidrag av Bertil Ohlin, Gunnar Myrdal och Erik

Lindahl. Deras idéer inspirerade Ernst Wigforss krispolitik 1932. Friedrich Hayek spelade en huvudroll i den så kallade österrikiska skolan. Vid Cambridge i England fanns John Maynard Keynes som gav ut sin *General Theory* 1936, boken som la grunden för den keynesianska revolution som svepte fram inom nationalekonomin.

Det visade sig snart att Keynes ansats blev den mest framgångsrika. Hos ekonomerna som byggde på Keynes blev målet för den ekonomiska politiken att styra konjunkturen, mer precis den totala efterfrågan, för att nå full sysselsättning. Medlet var en aktiv finanspolitik, det vill säga ändringar i skatter och offentliga utgifter. Penningpolitiken bedömdes som svag och ineffektiv. Den sköts åt sidan när allt fokus hamnade på finanspolitiken. Centralbanker lades under politisk kontroll för att penningpolitiken skulle ge fullt stöd åt finanspolitiken. Detta blev i korthet det keynesianska budskapet.

VALUTASAMARBETE

När andra världskriget led mot sitt slut, samlades representanter för segrarmakterna i den lilla kurorten Bretton Woods i New England i USA för att planera hur den internationella ekonomiska ordningen skulle organiseras efter kriget. I dessa förhandlingar spelade Keynes en central roll. Han omsatte lärdomarna från Versailles och från 1930-talets kris i de beslut som utmynnade i det så kallade Bretton Woods-systemet, ett schema för valutasamarbete. Kärnan var en fast växelkurs till dollarn för alla valutor som deltog. Dollarn var i sin tur kopplad till guld med en fast kurs. Valutareglering, det vill säga reglering av kapitalflödena över gränserna, blev en del av Bretton Woods-arrangemanget.

IMF och Världsbanken etablerades för att hantera den nya ekonomiska världsordningen. Frihandel var ett mål inom ramen för Bretton Woods-systemet. Tullar och handelshinder avskaffades. Några skadeståndskrav som under Versailles-freden infördes

inte. Sverige, som inte fick delta i mötet i Bretton Woods, anslöts formellt som medlem 1951. Den officiella växelkursen till dollar sattes till 5,17 kronor.

Den amerikanska Marshall-hjälpen bidrog till återhämtningen efter kriget – en helt annan politik än den som gällde efter Versaillesfreden. En guldålder med hög tillväxt i hela Västvärlden följde under 1950- och 1960-talen. Rekordåren var en beteckning som användes för denna tid i Sverige, en i stort sett krisfri period. Den lyckosamma utvecklingen bröts i början av 1970-talet av den expansiva amerikanska finanspolitiken i samband med Vietnamkriget. Valutasamarbetet inom Bretton Woods-systemet kollapsade 1973. Växelkurserna mellan de stora länderna ändrades.

OLJEKRIS OCH STAGFLATION

Den första oljekrisen, OPEC I, när oljepriset steg kraftigt, följdes av stagflation i västvärlden under 1970-talet, ett nytt fenomen med hög inflation och växande arbetslöshet samtidigt. Stagflationen visade sig svår att hantera med Keynes recept för stabiliseringspolitiken. Det gav inte någon lösning.

Krisen öppnade istället för nya idéer. Det blev Chicago-ekonomen Milton Friedman som kunde ge en framgångsrik förklaring på stagflationen. Hans rykte vilade på hans analys av 1930-talets depression. Friedman hävdade att denna hade orsakats av en alltför stram penningpolitik. Han satte därför penningpolitiken i centrum och förkastade det keynesianska receptet i en ny skolbildning, döpt till monetarismen. Nu var det finanspolitiken som ifrågasattes.

I den livliga striden mellan keynesianism och monetarism kom monetarism att träda fram som den segrande parten. Men det tog sin tid i Sverige. Här dominerade länge ett keynesianskt synsätt. Det låg bakom den så kallade överbryggningspolitiken 1973–1976, vars mål var att söka hoppa över den internationella oljekrisen genom en stark inhemsk expansiv finanspolitik.

Milton Friedman. CC BY-SA 4.0

Försöket misslyckades. Det utmynnade i en serie devalveringar av kronan 1976–1982 för att korrigera för de förluster i konkurrenskraft som den inhemska expansionen gav upphov till.

AVREGLERINGAR

Som ett arv från andra världskriget behöll Sverige länge hårda och omfattande regleringar av det finansiella systemet. Först under 1980-talet inleddes en finansiell avreglering. 1985 tog den inhemska regleringen av räntan och kreditflöden bort. 1989 avskaffades valutaregleringen.

Avregleringen bidrog till en kraftig ökning av volymen krediter i Sverige och växande inhemsk efterfrågan. Den svenska exportindustrin tappade konkurrenskraft samtidigt som tillgångspriserna, priserna på bostäder och aktier, och konsumtionen i Sverige steg kraftigt i slutet av 1980-talet. Förloppet ägde

rum samtidigt som kronans växelkurs var fast efter de många devalveringarna. Svenska politiker hade bestämt sig att så skulle vara fallet efter superdevalveringen 1982, tänkt som den sista devalveringen.

De växande obalanserna la grunden för den djupa finansiella krisen 1992. Spekulationen mot kronan började i samband med att många länder i vår omgivning tvingades överge fasta växelkurser. Riksbanken sökte in i det sista försvara den fasta kronkursen med hjälp av 500 procents marginalränta under en kortare tid hösten 1992. Kronförsvaret visade sig utsiktslöst. Till slut kapitulerade Riksbanken. Sverige fick en flytande kronkurs i november 1992. Den flytande kursen har gällt sedan dess.

KEYNESIANISMEN ÖVERGES

1990-talskrisen öppnade för ett omtänkande inom svensk stabiliseringspolitik. Nu övergavs den keynesianska synen helt. Ett nytt institutionellt ramverk infördes med en självständig Riksbank, skild från regeringsmakten. Penningpolitiken fick ett inflationsmål på 2 procents inflation om året. Medlet för penningpolitiken blev Riksbankens styrränta. Finanspolitiken underkastades ett finanspolitiskt ramverk för att reducera handlingsutrymmet för finansministern. Detta arrangemang bör uppfattas som ett officiellt avvisande av den traditionella keynesianismens positiva syn på finanspolitisk aktivism.

Sedan början av 1990-talet har de ledande centralbankerna i världen, Bank of England, ECB, Federal Reserve, övergått till en penningpolitik grundad på inflationsmål. Denna utveckling representerar ett globalt genomslag för Knut Wicksells teori från 1899. Det tog ungefär 100 år för denna lundaprofessor att få sin modell för penningpolitiken accepterad och omsatt i praktisk politik världen över. Jag anser att Wicksell idag framstår som en mer dominerande och tongivande tänkare än såväl Keynes som Friedman. En enastående intellektuell prestation.

FINANSKRISEN I USA 2008

Blev då allt frid och fröjd? Blev framtiden krisfri? Svaret är nej. Till en början föreföll inflationsmålpolitiken lyckad. Världen gick tillbaka till guldmyntfotens värld utan guld men med fria kapitalrörelser, snabb globalisering, hög tillväxt och låg inflation.

Men världen blev inte fri från ekonomiska kriser. Nästa globala kris bröt ut i USA 2008 i form av en finanskris. Den amerikanske ekonomen Ben Bernanke hade, som medlem av ledningen för Federal Reserve, gett ett löfte till Milton Friedman vid dennes 90-årsdag 2002. Federal Reserve ska inte göra om de misstag som gav upphov till 1930-talets depression! Här talade Bernanke även som forskaren specialiserad på orsakerna till 1930-talets amerikanska kris.

Som chef för Federal Reserve några år senare levde Bernanke upp till sitt löfte när finanskrisen drabbade Wall Street. Han valde att möta kraschen med en kraftig penningpolitisk expansion. Det gjordes för att inte upprepa Federal Reserves misstag vilka banade väg för 1930-talets depression. Den expansiva penningpolitiken, i USA och i omvärlden, under den globala finanskrisen 2008/09 blev i sig framgångsrik. Men den avbröts inte i tid utan fortsatte att vara alltför expansiv i många länder, i synnerhet i Sverige under 2010-talet. Den bidrog till en kraftig kreditexpansion, stigande tillgångspriser och växande finansiella obalanser i vårt land.

KRISER OCH KRIG

Sedan kom nästa våg av kriser och krig: covid-19 pandemin och den ryska invasionen av Ukraina. Pandemin utlöste kraftiga nedstängningar vilka drog ned världsekonomin på nytt i en djup depression. Som svar gjordes penning- och finanspolitiken extremt expansiv. Centralbanker världen över sänkte räntor och köpte obligationer och aktier för att blåsa upp sina balansräkningar. Penningmängden, central storhet inom monetarismen, steg kraftigt. Detta utlöste en ny inflationsimpuls.

För att trycka ned inflationen under senare år har centralbankerna höjt sina styrräntor och begränsat kreditflödet på andra sätt. Dagens åtstramande penningpolitik med höga räntor bekämpar verkningarna av gårdagens expansiva penningpolitik med låga räntor.

Wicksells teori, såsom den har tolkats, har inte visat sig tillräcklig. Den har bidragit till dagens kris. Men ännu ser vi inte någon allvarlig utmaning till dagens inflationsmålspolitik inom forskningen. Min optimistiska gissning är att Wicksells ansats kommer utvecklas så att den ger upphov till bättre makroekonomisk balans på längre sikt. Här ser jag en utmaning för dagens nationalekonomer. Den teori vi behöver idag får vi kanske först imorgon. Men då kan det vara för sent.

Låt mig nu sammanfatta mitt budskap. Den nationalekonomiska teorin för stabiliseringspolitiken har utvecklats genom kriser. Kriserna ger upphov till en läroprocess där det etablerade synsättet ifrågasätts. En marknad för nya teorier och tolkningar skapas. Forskarna får starka incitament att utveckla aktuella idéer. Framtiden blir inte krisfri. Det blir nya kriser och nya lärdomar. Lärandet inom nationalekonomin tar inte slut.

Frågor

Frank Wollheim: Varifrån kommer det tvåprocentiga inflationsmålet och är det sunt?

Lars Jonung: Det tvåprocentiga inflationsmålet kommer från Nya Zeeland. Vid ett politiskt systemskifte där skulle man effektivisera den statliga förvaltningen. Varje statlig myndighet skulle ha ett mål. När man kom till centralbanken gav man den målet två procents inflation. Så de tog det målet. Lite senare tog Bank of Canada också det. I november 1992 funderade Riksbanken vad vi skulle göra. Vi hade kontakter med Kanada och det kom över en delegation därifrån. De rådde oss att ta tvåprocentsmålet. Europeiska Centralbanken har tagit det strax under. Fascinerande hur detta mål har styrt hela utvecklingen. Behåll det. Man ska inte ändra spelreglerna. Ändrar man dem en gång så kommer man att behöva ändra igen och igen. Sedan har man inget ankare längre. Det är slumpen som styr.

Per Lundberg: Min fundering gäller att dra lärdom. Det verkar ju klokt att dra lärdom från 30-talet, att lära vad som hände, vad man gjorde och inte gjorde. Men omständigheterna i världsekonomin är hela tiden unika. Nu är det inte som det var på 30-talet eller ens i början på nittio-talet. Så det blir ju extra svårt.

Lars Jonung: Du har alldeles rätt. Det är utomordentligt svårt att dra vettig lärdom av en kris och ju längre tiden går desto svårare blir det. Varje år produceras nya böcker om de riktiga lärdomarna om vad som hände på 30-talet. Vissa centrala lärdomar finns det. Det gäller inte bara ekonomisk politik utan all politik. I den amerikanska politiken hette det länge

”Glöm inte Pearl Harbor!” Men jag håller helt med dig. Jag frågade en gång Gunnar Myrdal om lärdomar från 30-talet. Hans svar var: ”Du kan inte dra några lärdomar från det för du var inte med på den tiden.” Men nya generationer måste hela tiden skriva om historien, undersöka den, vända och vrida på den för att komma fram till bättre och djupare insikt.

Christer Löfstedt: Det verkar som om ekonomin har mycket lite att säga om framtiden. Det är lättare att säga något om vad som har skett än om vad som kommer att ske. Hur agerar vi nu? Nollräntepolitiken var fel och tvåprocentsmålet verkar ju plockat ur luften. Vad föreslår du om den ekonomiska politiken framöver, särskilt i ljuset av covid och av Ukraina?

Lars Jonung: Ekonomerna kan uttala sig med tydliga rekommendationer om vissa fenomen. Till exempel att införa prisreglering. Då vet man vad som omedelbart kommer att hända. Det blir en massa ransoneringsproblem, varor kommer att försvinna och vi får en mycket värre situation. Vi har fyra tusen år av empiri här. Det kan vi säga med bestämdhet. Men vi kan inte säga hur världen ser ut om tio år. Angående tvåprocentsmålet finns skäl att behålla det. Även om regeln inte är perfekt. Den optimala regeln kan vi aldrig konstruera inom samhällsvetenskapen. Vad gäller nollräntepolitiken så var vi flera som skrev i tio år och varnade för den. Kreditexpansionen löser inga problem. Det leder till kris. Och ännu värre blir det den dag det blir krig i Europa. Ett krig utlöser alltid räntehöjningar. Och då har vi massvis med svenska hushåll som lurats av Riksbankens tro på ständigt låga räntor och gått in i lånekontrakt som är svåra att ta sig ur. Krisen kommer men vi vet inte när, var och hur.

Ola Wong: När jag talat med kommunister säger de alltid att det är inget fel på teorin utan det är politiker som missförstod.

När man tittar på Riksbanken undrar man om där finns någon ideologisk stelhet. De verkar ha en övertygad tro att det är inget fel på teorin.

Lars Jonung: Stelheten finns inom Riksbanken. De har anställt ekonomer som har trott på en modell utan pengar och krediter. Den är mycket snäv och det har varit min kritik. Riksbanken har hela tiden haft en modell som utvecklats av matematiska ekonomer, framförallt i USA. Nu har till och med den nye riksbankschefen insett att den här modellen fungerar inte. Jag och andra ekonomer har påpekat det gång på gång. Modellen kallades Ramses och en tidigare vice riksbankschef har sagt att Ramses är en mumie som ska ligga kvar i kistan. Det är ganska hård kritik. Nu kommer Riksbanken precis som vid alla kriser att få tänka om.

Katarina Engberg: Hur ska vi kalkylera in de stora offentliga investeringar som är nödvändiga för att hantera klimatkrisen? Det innebär inledningsvis stora kostnader med upplåningsbehov och subventioner. Hur påverkas det av den makroekonomiska situation vi befinner oss i nu?

Lars Jonung: Jag är väldigt tveksam till planer på att ställa om oss till en ny ekonomi. Jag tror inte på planeringstänkande. Vi borde lära oss av historien. Det går inte att planera för framtiden med den detaljrikedomen. Varje kris leder till planeringstänkande. Det bästa exemplet är Sverige under andra världskriget. Då fick vi valutareglering, kreditmarknadsreglering, hyresreglering, livsmedelsreglering. Dessa regleringar passade socialdemokraterna. Först 1989 tog vi bort valuta-regleringen. Och hyresregleringen har vi kvar ännu. Vi ska akta oss för nya regleringar och ingrepp som ska finansiera gigantiska projekt. Vi har hört det tidigare. Industripolitiken har kostat oss så mycket. Ju mer vi kan hålla nere den

offentliga expansionen, desto bättre för tillväxten. Titta på Schweiz som inte heller var med i kriget. Idag har Schweiz betydligt högre levnadsstandard än Sverige. Vi har hållit på med våra stora miljonprogram och offentliga investeringar. Och vad har det gett oss? Vi har övergett dem och låt oss inte börja igen.

Kristina Sundquist: Det är väl lovvärt att försöka göra modeller för att förutse framtiden. Men det finns kanske för många okända variabler liksom att virus muterar och bakterier utvecklar antibiotikaresistens.

Lars Jonung: Gärna modeller för framtiden men vi ska inte tro på dem. Jag har träffat den här modellvärlden och jag är så skeptisk till den. Världen är så oförutsägbar, det finns så mycket av oväntade störningar i framtiden. När jag arbetade på Konjunkturinstitutet fick vi frågan om vi gjort någon prognos som varit rätt. Ja, 1956 hade vi exakt rätt med prognosen för BNP. Siffran stämde – två procent. Men tecknet var fel. Det skulle bli plus två men det blev minus två.

Inästa vecka publicerar jag som medförfattare en tjock utvärdering av pandemipolitiken med lockdowns. *Perhaps the greatest policy failure in modern times*. Vi skapade ekonomisk kris, politisk kris, social kris och tog död på fler människor med nedstängningspolitiken än som rimligtvis räddades. Det var ett gigantiskt misstag att epidemiologerna fick styra politiken istället för ekonomerna. Kina var värst.

Herman Grimmeiss: Varför är inte alla ekonomer miljardärer?

Lars Jonung: Keynes blev oerhört rik. På en bok – *The Economic Consequences of the Peace*. Han insåg att boken skulle gå bra och skrev ett förmånligt kontrakt. Det blev en global försäljningssuccé och han blev rik.

Herman Grimmeiss.